

Svmma Juris Canonici

Comprehensa Tribus Partibus In Qva Distincte Et Svccincte Explicantur,
quæ ad personas, negotia, & iudicia Ecclesiastica ex Canonum præscripto,
pertinent

Sive Commentarius In Regulas Juris Pontificii, Qvæ In Libro Qvinto, Et
Sexto Decretalium Continentvr

Strein, Johann

Coloniæ Agrippinæ, 1659

Commentarivs In T. 41. Libri V. Decretalivm, De Regvlis Ivris.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-61853](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-61853)

COMMENTARIVS
IN T. 41. LIBRI V.
DECRETALIVM,
DE
REGVLIS IVRIS.

REGVLA I.

*Omnis res per quascunque causas nascitur, per easdem
dissolvitur.*

I.

Ec Regula attribuitur Auctori Operis imperfecti *hom. 32. in Matth. & quia à veteribus esse s. Chryso-
mum* existimatur, ipsius nomen præfixum legimus. Sumpta videtur ex *Reg. 35. Iur. Civ.* Nihil tam naturale est, quàm eodem genere quodque dissolvere, quo colligatum est: ideoque verborum obligatio verbis tollitur; nudi consensus obligatio contrario consensu dissolvitur. de quo *v. ulterius Philippum Decium.* Refertur etiam in *c. Omnis 27. q. 2.* ad probandum, non separatione corporum, sed voluntatum distrahi matrimonium, cum illius causa non sit coitus, sed voluntatis consensus. Quamobrem

pro vero germanoque sensu, non nihil à literâ recedendum, & suppositione congruâ utendum est. Neque enim simpliciter res quælibet naturalis, artificialis, vel etiam moralis, per eas causas, quibus efficitur, destruitur, ut apparet in omnibus illis, quorum conservatio à causâ productivâ non pendet. Manet uva sine vite, gemma sine artifice, sententia sine iudice. Eo igitur modo, quo cælum dicimus tegere omnia, cum seipsum non tegat, omnis res à causâ effectrice sua dissolvi censetur.

Nec dubium relinquitur, quin regulæ auctor, non de physicis compositis, sed civilibus, ac moralibus loquatur. Quod animadvertens *Glossa* sic exponit. Omnis res, *id est*, omnis obligatio temporalis per quasc. causas contrahitur, per easdem dissolvitur. Huiusmodi enim obligationes temporales consensu fiunt, & dissensu pereunt. Secus in

in spiritualibus accedit. Nam neque matrimonium consummatum, neque jus electione Canonica acquisitum dissensu voluntatum extinguitur.

II. Pro Regula uberiori confirmatione exempla occurrunt. 1. in sponsalibus, quæ propter odium, quod timetur, utriusque contrahentium voluntate quâ contracta prius erant, dissolvuntur; eo ferè modo, quo illi, qui societatem inierant, interpositione fidei, eandem sibi remittunt. *c. praterea. 2. De sponsal. 2.* in toto genere contractuum, de quibus in *Part. 2. Summa Jur Canon.* egimus, præsertim innominatis, qui faciliùs pœnitentiam admittunt. Quo etiam pertinent sponsiones, induciæ, scœdera, & his similia. Sic ferè *Glossa*, à qua nihil vetat recedere, & Regula fines ampliare. Non secus enim, atq; in contractibus, in aliis multis obtinet: ut *primò* in legibus, statutis, & privilegiis. Hæc enim, nisi materiæ conditio resistat, à beneplacito illorum, qui Reip. clavum moderantur, ita pendent, ut confirmare vel infirmare liceat. Lex temporalis, ait *S. Aug. l. 1. de lib. arb.* quamvis

justa sit, mutari tamen pro tempore potest; idquæ dupliciter, ut *S. Thom. in 1. 2. q. 97. art. 1. explicat. V. Sylv. V. Lex. n. 25. Laym. l. 1. tract. 4. c. 23. n. 28.* Secundo in oneribus imponendis, cujus generis sunt tributa, vectigalia, portoria & consimilia, quæ cum tempore oriuntur, cum tempore occidunt. Nam qui impulsus necessitate imperat, sublata necessitate relaxat.

Tertio in votis quibusdam, quorum firmitas alieno arbitrio indiget. Etenim vota conjugum à maritis, filiorum à parentibus, regularium à prælatis suis, vel approbatur, vel irritantur. *c. Noluit. c. manifestum 33. q. 5. c. Monacho. 20. q. 4.* Dispensat in quibusdam Pontifex, in quibusdam Episcopus: nonnulla mutat confellarius. *V. Navarr. cap. 12. à numer. 63.*

Quarto denique in ultimis voluntatibus. Etenim testamenta non nisi testatoris morte confirmantur, nec prima, sed ultima voluntas defuncti modis omnibus conservari debet. *c. Ultima. 13. q. 2. l. Sancimus. C. de testam. l. i. Clar. §. Testam. n. 2.*

REGVLA II.

Ea facta, quæ dubium est, quo animo fiant, in meliorem partem interpretanda sunt.

II. **D**ubium propriè est suspensio intellectus harentis quasi in bivio, nec banc, nec illam partem eligendo, Vel, si mavis, suspensio animi in neutram partem inclinantis. Dubitans enim, quasi compede injecta progredi nequit, ut *Aristot.*

observat. l. 3. Metaph. text. 1. V. Less. l. 2. cap. 29. dub. 2. num. 6. Bardum Discept. 5. cap. 1.

Qui in positivum & negativum dividunt, impropriè loquuntur, & cum opinione confundunt, quæ nihil aliud est,

est, quàm dubitatio positiva, contenta qualicumque motivo, carensque certitudine. Multò remotius abeunt, qui cum *Salas Tract. 8. sect. 16.* actum quendam reflexum exigunt: quasi non dubitet quis, nisi se dubitare animadvertat. Dubitant igitur, quicumque à certitudine deserti in medio hærent, neutram partem amplectendo: quemadmodum è contrario certi sunt, qui uni alicui parti firmiter adhærent. Cæterum dubitatio nascitur, vel ex defectu medii scientifici, vel ex æqualitate signorum, aut probationum, vel ex obscuritate rerum. Vnde secundum *Bartolum, & alios apud Farinac. in Praxi Crim. q. 36. n. 197.* dubitatio non est propriè aliquis probationis gradus, sed est principiū investigationis de certitudine: & quando post inquisitionem Iudex in unam partem incipit magis inclinare, cessat dubium, & subintrat opinio *V. Farinac. l. cit. Menoch. De præsumpt. q. 7. n. 47.*

II. In tali dubio igitur meliorem in partem flectendus animus, & à sinistro de probitate ac fide proximi iudicio abstinentum est. Nam hoc ipso, ait *S. Thom. 2. 2. q. 60. art. 4.* quòd aliquis habet malam opinionem de alio absque sufficienti causâ injuriatur ei, & contemnit illum. Nullus autem debet alium contemnere, aut qualemque nocentem inferre absque causâ cogente: & idè ubi non apparent manifesta indicia de malitiâ alicujus, debemus eum, ut bonum habere, in meliorem partem interpretando, quòd dubium est. Hoc tamen in iudicio de rebus locum non habet, quia in hoc non atten-

ditur bonum, vel malum ex parte ipsius rei, de quâ iudicamus, cui nihil nocet iudicium nostrum, qualecunque fuerit, sed at tenditur ibi solum bonum iudicantis, an verum attingat vel non. Si quidem ipsius intellectus bonum est veritas, malum verò falsitas, teste *Arist. l. 6. Ethic. c. 2.* In iudicio de personis è contra periclitatur bona fama, & innocentia alterius, cui injuria fit, si absque gravi causâ ipsius gesta in deteriore partem iudicemus. Atque hæc sit prima Regulæ hujus limitatio, quæ in gravi causâ minùs benignam interpretationem concedit.

III. Limitari secundò potest in casu, quo de malo avertendo, vel bono acquirendo agitur. Nam sicut sua ipsius acta quilibet timere, & suspecta habere potest, secundum illud *Iobi c. 9. v. 28. Verebar omnia opera mea,* sic in aliis attendere licet, ne damnum illis, aut nobis inferatur; inque eum finem, quòd deterius est, cogitare. Hoc citato loco *S. Thom.* ita explicat. Interpretari aliquid in pejorem vel meliorem partem contingit dupliciter, primò quidem, per suppositionem, & sic, cum malis quibusdam adhibendum est remedium expedit, ut securitatis causâ supponatur id, quòd deterius est, quia remedium efficax contra majus malum magis efficax est contra minùs. *Secundò* interpretamur aliquid in bonum, vel malum definiendo, aut determinando, & sic in iudicio rerum conitti quis debet, ut interpretetur unumquodque sicut est; in iudicio autem personarum, ut in melius interpretetur propter rationem supra assignatam.

Quam-

Quamobrem à peccato alieni sunt, qui receptis hospitio peregrinis, ignotisque hominibus, pro securitate abscondunt pretiosam suppellectilem, cistas, & scrinia occudunt, non secus, ac si de fide ac probitate hospitem diffiderent, cum revera non diffidant, sed res suas impensius ament, & contra quemlibet casum conservatas velint. Quin etiam superioribus laudi datur, quando pro majori cautela propter inditia in speciem levia subditos corripunt, jubentque abstinere ab illis, ex quibus emergere peccatum, vel damnum queat. *Regin. Tom 2. pag. 319.*

IV. Cavendum quoque, ne dum proximi innocentiam tueri volumus, quæ dubia sunt meliorem in partem interpretando, nos ipsos veritatis umbrâ delusos errandi periculo exponamus. Non enim si iudex propter testium, & indiciorum defectum proferre non audeat condemnationis sententiam, illicò pronuntiabit, innocentem esse, quamvis à parte rei inter affirma-

tionem, & negationem nihil intermediet: sed more majorum scribet N. L. id est, *Non liquet.* Regula certè aliud non exigit, quàm ut in dubio non præcipitemus sententiam condemnationis. Quo sensu intelligendum quoque axioma illud, *Quamdiu aliquis non demonstratur nocens, censendus est innocens.* Item *Regula 11. in 6.* Cum sunt partium jura obscura, reo favendum est potius, quàm actori, ut in Commentario fusiùs explicavimus. Vnde consequitur, quando indicia ad fidem sufficientia præstò sunt de alicujus delicto neminem obligari ad judicandum illum vel à culpâ, vel culpæ suspitione alienum esse. Hoc enim faciendo periculo exponimus nos, contra, quàm rectæ conscientie dictamen velit. *V. Tholos. l. 50. c. 1. num. 11. Layman. l. 3. tract. 3. part. 2. c. 2. num. 7. Comitol. l. 6. q. 33. Menoch. de arbitr. Casu 270. Lugo de iust. d. 14. sect. 2. Les. cap. 29. dub. 4. n. 32. & seqq. Silv. V. Dubium. n. 2. Bonac. de iudic. temer. tom. xi. pag. 446. Escob. tr. 1. Exam. 10. c. 4.*

REGVLA III.

Verius scandalum nasci permittitur, quàm Veritas relinquatur.

I. Scandalum duplex est, activum, & passivum, hoc impiorum, illud infirmorum. *Anton. part. 2. t. 7. cap. 3. Silv. V. scandalum.*

Veritas autem triplex, vitæ, doctrinæ, & justitiæ juxta ver. vulgò notum
*Est veritas vitæ, doctrinæ, justitiæq;:
 Primum semper habe, alia propter
 scandala lingue.*

Veritas vitæ in eo consistit, ut quis vitam rectæ rationi conformem agat. Veritas doctrinæ cernitur in oratione, quatenus animi index est, ut contra mentem nihil loquaris, uti mendaces solent.

Veritas justitiæ requirit, ut consilia, & actiones nostræ comensurentur intellectui tanquam regulæ eorum, quæ justa sunt. B iam

Iam quod dicitur Veritati insistentium esse contempto scandalo, eo sensu accipiendum est, ut vitæ integritas nunquam minuatur, aut deseratur id eo, ne quis ex honestate nostrorum operum scandalizetur. Neque enim ex bonitate eorum, quas nos honestè facimus, sed aliorum malitia, qua vitata illorum mens est, scandalum nascitur. Sibi imputent, qui araneorum more ex bono malum sugunt. Melius est, ut scandalum oriatur, quam veritas relinquatur, *S. Bern. ep. 34. Laym. l. 2. tract. 3. c. 13.* Iustitia quoque servanda eatenus est, ut innocens nemo condemnetur, sed aliquando leniendâ severitas, pœnaque merentibus condonanda. Veritati doctrinæ similiter inhærendum ita, ut nullus falsitati locus relinquatur: at tamen propter aliorum infirmitatem, qui capaces non sunt, in tempore, & loco omitti celariq̄ue potest. *Azor part. II. l. 12. c. 16. Comitol. l. 5. c. 12.*

II. Sed quia duplicia bona sunt, spiritualia, & corporalia, majoris notitiæ causa, proderit accuratiùs exponere, quando & quomodo scandali vitandi causâ tenenda, vel relinquenda sint. De bonis spiritualibus, quæ sequuntur, atrende.

Primò, quæ ad salutem animæ simpliciter, & ex præcepto necessaria sunt, propter scandali metum nunquam omittere licet: ne pro aliorum salute procuranda vel conservanda peccatum committamus, violando mandata Dei, quorum observatio ad consequendam beatitudinem simpliciter necessaria est.

Secundò, quæ nec præcepta nobis, nec ad salutem simpliciter necessaria sunt,

puta, jejunare, elemosinam dare, & his similia, aliquando omittere licet, vel differre propter infirmos ac debiles in fide. Propter illos autem, qui cum Pharisæis ex malitia oblatrant, nequaquam prætereunda sunt. Ideò enim scandalizantur, quia veritatem oderunt. *S. Bern. de præc. & disp. Casian. col. 17. c. 16.*

Tertiò, quando ex doctrina, institutione nostra, vel etiam correctione (quoad justitiam pertinet,) non speratur fructus, sed offensio, & exasperatio timetur, aliave majora mala, abstinere tatius est, quam incassum laborare. Nam quod S. Scriptura & Ecclesiastici Canones pœnam minantur tacentibus, non de qualibet, sed necessaria ad salutem proximi institutione intelligendum est. *Isai. c. 58. v. 1. c. 56. v. 10. Ezec. c. 3. v. 17. c. 33. v. 8. c. Sit rector. c. Ephesius. c. dispensatio. dist. 43.*

Quartò, quod veritatem vitæ attinet, ne proximus scandalizetur, etiam ab illis, quæ speciem mali habent, abstinere nos Apostolus jubet *1. ad Cor. 8. v. 13.* Si esca scandalizaverit fratrem meum, in æternam carnes non manducabo, intellige, quando talis comestio ad vitæ conservationem necessaria non est.

III. Bona temporalia (quod alterum divisionis membrum erat) duplicia sunt, alia aliorum, nostræ tamen fidei commissæ, alia nostra, quoad dominium, & proprietatem. Hæc pro evitando scandalo subinde non repetere ab illis, qui occuparunt, possumus; illa vero alienis relinquere nequaquam licet, quamvis inde scandalum meretur. Religio enim, & fides in fidei commissario

fario requiritur. *l. questionem. c. de si-
deicommiss.*

Pro exemplo laudant aliqui *S. Thomae
Cantuariensis* contra Regem Angliæ
constantiam, qui quamvis sequeretur
scandalum à parte regis, non permisit
quicquam de bonis Ecclesiæ alienari.
Verùm non liquet, an de bonis tempo-
ralibus tantùm lis fuerit, an verò de
aliis quoque juribus, quorum incapax
fuerit rex. Quod si sancti Martyris acta,
quæ ex Eduardo in compendium rede-
git *Laurent Surius* attendere volumus,
de aliis magni momenti quæsitis litiga-
tum esse comperiemus. Instabat *Henri-
cus* rex magno nisu, ut Episcopi leges re-
gni & consuetudines, quantumlibet Sa-
cris Canonibus contrarias reciperent,
quarum *prima* erat ad Sedem Apосто-
licam absque regis consensu nulla ap-
pellatio fiat. *Secunda* nulli Episcopo-
rum rege non consulto & annuente ad
Summum Pontificem quævis evocatus
sit, adire liceat. *Tertia*, illorum, qui à
parte regis stant, neminem Archiepis-
copus vel Episcopus excommunicabit.
Quarta, Clericorum causas Iudex sæ-

cularis cognoscet. *Quinta* denique ju-
dicium de decimis, aliisque Ecclesiæ
bonis ad tribunal Regis pertinet. Præ-
ter hæc re ipsa clericos in contemptum
Archiepiscopi indignis modis vexabat.
Vnde liquidò apparet, non de bonis
temporalibus Ecclesiæ tantùm, sed de
totâ clericorum & Episcoporum im-
munitate controversiam fuisse. Alias si
præter bona nihil aliud rex postulasset,
minùs discretæ contradictionis argue-
retur *S. Thomas*, cum pro admodum
gravi scandalo laico dimittere Eccle-
siæ bona liceat. Satius enim tunc est,
relinquendo temporalia redimere ve-
xationem, quàm pertinaciter obsisten-
do augere malitiam, quemadmodum
Antoninus ait loc. cit. cap. 4. §. 6. quod
tunc potissimè admittendum videtur,
quando spes est, relicta Ecclesiæ bona
suo tempore recuperandi, postquam
videlicet violenti possessoris cupiditas
refrigit, vel illo benignior hæres suc-
cessit, qui augere patrimonium Chri-
sti, quàm diripere malit. *V. Baron. Anno
Chr. 1164.*

REGVLA IV.

Quod non est licitum in lege, necessitas facit licitum.

Beda in Marc.

I. *SVppositio*, quod Theologi, &
Siegum periti meliores recipiunt,
legem naturalem ita firmam, fixamque
esse, ut nullam mutationem admittat,
præiens Regula in solâ positivâ locum
habet, ut cujus obligatio tam arcta non
sit, quin subinde vel omissionem, vel

actum contrarium admittat. Nam ut
Glossa exemplis utar, Sabbati præcepta
observatio est, *Exodi cap. 16. v. 23. & c.*
20. v. 8. Macchabæi tamen sine culpâ in
Sabbato pugnabant. *c. Si nulla 23. quæst.*
ult. & hodie si non jejunaverit ægro-
tus, reus voti non habetur, *cap. 2.*

B 2

de

de observ. ieiuniorum. Necessitas enim verò legi non subiacet. c. Quanto. de consecr. c. Sicut. dist. 1. de consecr. c. Pervenit. dist. 3. eod. Vnde tempore necessitatis omnia communia sunt. c. dilectissimis 12. q. 1. & l. 2. §. Cum in ead. navi. T. ad l. Rhod. d. iactu. Et sic necessitas excusat. c. Discepulos. dist. 5. de consecr. c. Quisquis dist. 12. c. Si quis. de furr. V. Barbof. Axiom. 157. Laym. l. 1. tr. 4. c. 14. Vivian. in c. Mandamus. de Off. Archid. & c. licet. de remiss. & pœnit.

II. Qui præcepta, leges, constitutiones, sive Ecclesiasticas, sive politicas examinaverit, plura exempla inveniet. Nam propter damnum, quod meritò timetur, vel lucrum justum, & magnum, quo carere non possumus, omittere aliquando licet, non tantùm, quæ civilis magistratus, sed etiam quæ Ecclesia mandat. Sic Horarum Canonicarum pensum cæcus non exolvit, & pro conservatione honorum temporalium, vel eorundem incremento necessario negotiator à Missa abest, ut pluribus explicat Suar. l. 6. de legib. cap. 7. circ. fin. Præterea necessitas retinendi statum decentem à restitutione excusat, quemadmodum Antonin. apud Nav. docet c. 17. n. 62.

Verùm omni studio vitanda, damandaque sunt illa, quæ ab Auctoribus nonnullis minùs accuratè perpensa referuntur. Eius generis vulgatum illud est, quod post alios non paucos, nec ignobiles Scholasticos apud Silvest. in V. Confessor. n. 1. Gaill. repetit l. 1. observ. 102. n. 12. laicum in casu necessitatis audire Confessionem peccatorum, & absolvere posse per text. in c. Sanctum est. de con-

secr. dist. 4. ubi metu naufragii impulsus quidam reconciliationem à laico petivit, & obtinuit, cui operi Deum adfuisse creditur. Quod tamen non de Confessione Sacramentali, in qua solus Sacerdos, isque approbatus Iudex est sec. Conc. Trid. sess. 14. can. 10. & sess. 23. c. 15. de Reform.

Sed ea, quæ ad sui ipsius confusionem, & humilitatem exercendam, vel contritionem obtinendam instituitur, intelligendum est. V. Valent. rom. 4. disp. 7. q. 10. pun. 1. Navarr. c. 4. n. 16. Laym. l. 5. tract. 6. c. 10. Imò ne quidem in articulo mortis ab excommunicatione absolvere laicum posse contra Gloss. & Parnorm. meliores Theologi censent, Paludanus, Ripa, Soto, Covarr. alique apud Sayrum citati l. 2. de Censur. c. 2. n. 3 & 4. quibus adde Suar. tom. 5. disp. 7. sect. 6. & Barbofam in c. Pastoralis 11. de off. ind. ordin. n. 17.

III. Magis alienum à doctrina Catholica est, quod Peckus in Comm. Regul. Iuris in 6. ad Reg. 4. n. 9 quamvis timide asserit, pro vitæ conservatione fornicationem admitti posse. Etenim fornicatio ex illo criminum genere est, quod à nulla circumstantia, aut extrinseco sine capere honestatem queat, non magis, quàm adulterium, de quo ipse Peckus non dubitat. V. Lorin. in c. 3. lib. 8. ap. v. 16. Idem melius in Reg. 78. n. 7. constanter ait, idè prohiberi fornicationem, quia mala est; sicut malum est adulterium, eamque malitiam hominum voluntas & consensus tollere non potest. Quod verò addit, fornicationem peccato apud Deum non carere, si alio modo evitare mortem queat, in priorem hæ-

litæ

fitationem relabitur, quasi in necessitate inevitabili fornicatio licita sit. Tenendum igitur, quod omnes Doctores (teste Silvestro V. *Luxuria* n. 3.) docent, simplicem fornicationem à regno Dei excludere, & peccatum mortale esse. Nec audiendi sunt buccinatores Evangelici quidam, qui contrarium Catholicis Doctoribus mendaciter tribuunt apud *Barclaium in Paranesti* l. 1. p. 56.

At, inquit, saltem ignorantia excusare illos potest, qui quod ingenio crasso, incultoque sunt, fornicationem simplicem carere malitia existimant. Equidem opinio quorundam, præsertim *Sorli* l. 3. de *Iust.* q. 3. art. 3. fuit gentiles aliquos inculpabili ignorantia excusari. Verum ea opinio parùm probabilis est, quia Iuris naturalis vim elidit. Vnde melius cum *S. Th.* quod l. 8. art. 15. dixeris, fornicationem in illo peccatum mortale futurum, qui levem culpam existimans eam se commaculat. Neque enim gravis malitiæ quæ in fornicatione etiam simplici est, ignorantia invincibilis datur. *V. Comitol.* l. 5. q. 1. n. 7.

IV. Eodem pertinet, quod veterum Patrum aliqui dixerunt, ut pharmaco sic mendacio subinde, boni, malive causa utendum. *Origenes in Comm. epist. ad Galat.* c. 1. 6. *Stromat. Dorothei. serm.* 9. *Cassian. collat.* 17. c. 17. & alii quidam, quibus hodie unanimi consensu Theologi, & Canonistæ repugnant, ducit *S. Thom.* 2. 2. q. 110. art. 4. seu potius *S. Augustino*, qui librum de mendacio scripsit ad Consentium, & alterum contra mendacium ad eundem, in quo multis ostendit, falsam esse prædictam opinionem. Cùm enim intrinsecè ma-

lum sit mentiri, in nullo eventu admitti potest, ne faciamus mala, ut eveniant bona. *c. Ne quis. cum seqq.* 22. q. 2. Dicendum igitur cum *Silvestro V. Mendacium* n. 2. verum non esse, quod dixit *Venerabilis Casianus*, licitum esse mentiri ob magnam utilitatem assequendam, vel malum avertendum. Similiter verum non esse, si post *Casianum* quicumque alius id affirmare audeat. Etenim omne mendacium in omnibus peccatum est: omne quod à veritate discordat, iniquitas est. *S. Bern. serm.* 31. de modo bene vivendi. *V. Azor. tom.* 3. l. 13. cap. 1. *Layman l. 4. tract.* 3. c. 13. *Navarr. c.* 18. num. 3.

V. Contra id, quod n. 1. diximus immutabilem esse legem Naturæ obicitur *Arist.* l. 5. *Eth.* c. 7. & *S. Thom.* in 1. 2. q. 94. art. 5. ubi prima quidem principia immutabilia esse docet, conclusiones autem in aliquo casu mutari posse ob particulares causas, & circumstantias. Nam *ex. gr.* lex naturalis jubet depositum reddi petenti: si autem contingat à furioso peti, propter periculum reddi non debet. Idem in præcepto, *Non occides*, & similibus accidit. R. Lex naturalis aliter in mente, aliter in membrana existit; hic imperfectè & incompletè, ibi perfectè, & completè. *Non occides*, dicit mens, privata auctoritate, seu injustè, *Non occides*, dicit membrana, sed omittit limitationem. Idem in præcepto depositum reddendi contingit, aliisque similibus. Vnde sequitur mutationem aliquam extrinsecam, seu improprie dictam legi naturali convenire, nullam verò proprie dictam. *V. suar. l. cit.* c. 13.

REGVLA V.

Quod latenter, aut per vim, vel aliàs illicitè introductum est, nulla debet stabilitate subsistere.

I. Latenter seu clam facere censetur. 1. qui celat adversario, neque denunciatur illi timens ejus controversiam. 2. qui agit animo celandi eum, quem prohibendum intelligit. 3. qui oppositionem, seu resistantiam metuens aliter facit, quàm indicat, & qui post denunciationem in certum diem, & horam fecit. 4. furtivè possessionem ingrediens clam fecisse dicitur, metuens veri possessoris resistantiam. 5. clam uti re aliqua dicitur, qui prohibitus utitur. Denique quicquid in occulto fit, exclusis arbitris, & testibus, latenter actum præsumitur, ut apparet in sponsalibus, & matrimonio clandestino, cum requisiti testes non adhibentur. c. 2. de sponsal. Conc. Trid. sess. 24. c. 1. de Reform. V. Barbof. tr. de partic. dist. 59.

Rationem Glossa allegat, quia contra jus sunt, quasi dicat, contra jus facta pro infectis haberi debent: cujus generis sunt violentiæ, dolosæ, vel occultæ machinationes, & quæcunque legibus prohibentur.

II. Vim Ulpianus ita describit, & à clandestino distinguit. *Vi factum videtur id, quod quisque, cum prohiberetur, fecit: Clam, quod quisque, cum controversiam speraret, fecit.* l. 74. §. vi factum. T. de div. reg. jur. Sed harum legum interpretes, non uno modo vim committi, neque unius generis clandestina facta esse observant. Vis publica est, ait Isid. l. 5.

etym. c. 26. si quis civem ad populum, vel regem appellentem necaverit, torserit, verberarit, aut vinxerit: privata verò si quis ante judicium armatis hominibus quenquam è suo dejecerit, vel expulerit. Alii vim publicam appellant, quæ armatis hominibus, aut coactis committitur; privatam, quæ sine armis fit. l. 3. 4. 5. T. ad l. Jul. de vi publ. Decius in Reg. Hoc iure 194.

III. His annotatis Regulæ intentio manifesta est. Nihil enim aliud vult, quàm facta per vim, dolum, aliumve modum legibus prohibitum non mereri laudem, vel approbationem, sed pro non factis habenda, tollenda, & irritanda esse.

Cautè dicitur non debent subsistere, quia per se, & reapse non quicquid illicito modo agitur, viribus caret, ut innumeris exemplis liquet. Nam, ut Philippi Decii enumeratione utar. 1. sententia sub conditione ferenda non est, lata tamen valet, quoniam lex ulterius procedit ita disponendo. Bartol. in l. Non dubium. C. de leg. & c. Apostolicam de Regularib. 2. executio testamenti facta per Guardianum S. Francisci valet, licet prohibita sit, Clem. exivi. de verb. signif. 3. prælati prohibentur delegationes à iudicibus sæcularibus suscipere. c. te quidem. 11. q. 1. si tamen susceperint, valet iudicium. 4. Clericus licet Notarius sit, prohibetur instrumenta conficere, c.

Sicut

Sicut. Ne Clerici vel Monachi. Si tamen rogatus confecerit instrumentum valebit Bart. in l. Vniuersos. C. de Decur. 5. Si statuto prohibeatur admissio testium ad probationem, valebit nihilominus parte nihil opponente. Bald. in l. certa conditio. T. si certum per. 6. Excommunicato non licet in iudicio stare. c. Intellectus de iudic. & tamen valet iudicium, si nihil opponatur. c. 1. §. si verò de except. in 6. 7. in causâ criminali non est admittendus procurator, illo tamen interveniente valet iudicium, quando aduersa pars non reclamât. Gloss. in c.

1. §. Criminalis de iud. 8. Contra sententiam, quæ transiit in rem iudicatam, exceptiones & probationes non debent admitti, si tamen allatæ fuerint, parte non opponente effectum sortientur. Innoc. in c. Cùm dilecta de refer. Denique pacta, conuenta, & contractus intuitu solius honestatis, vel privatæ utilitatis prohibiti, cùm suam obtinent, donec à Iudice irritentur, ut diximus in part. 2. Summa, nec tollit factum, quod impedit faciendum. l. in ambiguus. T. de reg. iur.

REGVLA VI.

In ipso causæ initio non est à quæstionibus inchoandum.

Quæstiones publica iudicia sunt, inde sumpto nomine, quod in iis reus in iudicium vocatus nocens sit, an innocens constituto iudicio quæritur, ut l. 2. de orig. iur. ubi Pompon. scribit, quæstiones publicas constitutas à Sylla de sicariis, de veneficiis, & parricidiis. Hinc quæstionem ferre est vindicandum facinus iudicibus præbere, & mandare, vel potius ad Senatum referre, ut de vindicando scelere extra ordinem fiat S. C. & in iudicium res deducatur. Bud. in l. 1. ad l. Cornel. de Siscar. Sed nobis quod seruiat, in Rubr. De quæstionibus, quæstio tormentum est, quod res ad scelerum, & sociorum suorum veritatem eruendam adhibetur. l. Item apud. §. quæstionem. T. de iur. l. 1. T. de quæst. l. Inde Neratius T. ad. l.

Aquil. Et juxta hanc intelligentiam Pontifex (Greg. VII.) Variensi Episcopo scribens edicit à quæstionibus non esse iudicium inchoandum. Quod olim ab Imperatorib. quoque constitutum erat. Nam Augustus, Vlpiano teste, non esse à tormentis incipiendum iubet. l. 1. T. de quæstion. Adrianus verò, tunc ad tormenta fervorum veniendum esse rescribit, cùm suspectus est reus, & indicia tam certa, ut sola confessio deesse videatur. l. 2. eod. Eadem aliorum mens est. l. 8. milites eod. Contrarium si fiat, appellationis remedium reo conceditur. c. Non solent 2. q. 6. ubi legimus. Ante sententiam appellari potest, si quæstionem in civili negotio habendam Iudex interlocutus sit: vel in criminali, si contra leges id faciat.

III. Quæstio

II. Quæ enim id ratio suadeat, an quia suspectus est reus? At suspicio vel nulla, vel debilis probatio est. An quia accusatus? æquè boni, ac mali accusantur. Reos sæpè aliena improbitas facit. Et tu in equuleum rapis flagris lacerandum? alienum hoc à Christianâ pietate est. Torqueri reus potest, & subinde debet, sed certo consilio, tempore, & modo. Initio causæ à quæstionibus inchoare Pontifex vetat. Indicia priùs, & argumenta quærenda, discutiendaque. Periculosa alea est, qua super innocentum corio luditur, calamitas humana, si non malitia: quam expendens *S. Aug. l. 19. de civ. Dei c. 6.* Iudicia, inquit, hominum de hominibus qualia putamus esse, quàm misera, quàm dolenda, dum hi judicant, qui conscientias illorum, de quibus judicant, cernere nequeunt. Vnde coguntur tormentis innocentium testium ad alienam causam pertinentem quærere veritatem. Quid quod in sua quisque causa torquetur, & cum quæritur, utrum sit nocens, cruciatur, & innocens luit pro incerto scelere certissimas pœnas, non quòd illud commisisse detegatur, sed quòd non commisisse nescitur: ac per hoc ignorantia Iudicis plerumque est calamitas innocentis: & quod est inolerabilius, magisq; plangendû, cum propterea Iudex torqueat accusatum, ne occidat nescius innocentem, sit per ignorantiam miseriam, ut & tortum & innocentem occidat, qui ne innocentem occideret, torserat. Ita Augustinus. Cessabimus à tormentis igitur, quæstiones omittentur? Minimè. Ad hoc officium protrahit Iudicem humana societas,

quam deserere nefas. Leges crudelitatem damnant, modum imperant. Optima est *Iulii clari* præceptio in §. *fin. q. 64. art. 3.* Iudex ante omnia considerare debet, an constet de delicto, postea an tale sit pro quo quis de jure sit tormentis subjiciendus, scilicet, quòd pro eo irrogetur pœna corporalis. Nam ubi non imponitur, nisi pœna pecuniaria, vel alia corporis non afflictiva, non est ad torturam procedendum. Cum enim tortura sit gravis afflictio, non debet major pœna inferri reo non convicto, nec condemnato, quàm esset inferenda ex ipsa condemnatione, ubi de crimine convictus, aut confessus esset.

Debet etiam Iudex advertere, an delictum aliter, quàm per torturam probari possit. Nam regulariter ad torturam deveniri non potest, nisi in subsidium, ubi aliarum probationes desunt. Ita *Clarus.*

III. Quòd si his neglectis Iudex reum quæstionibus seu tormentis subjecerit, cum de irreparabili præjudicio agatur, constitutus in dolo censetur, ut *Bald in consil. 233. l. 1.* scriptum reliquit, & consequenter litem suam faciet. *l. 3. T. ad l. Iul. repet. l. 2. C. de pœn. Iudic. Item l. observare. §. proficisci. 2. q. 25. T. de off. procons. minimeque juvandum sit ratione officii, in quod contra naturam ipsius deliquit. argum. l. qui fundum. §. si tutor. T. pro emptore. l. interdum. §. qui tutelam. T. de furt. Marfil. in præc. crim. §. successive n. 1. 2. 3. & seqq.*

Quòd verò *Clarus loc. cit. n. 1.* pronunciat, Iudicem, qui injustè quendam torserit, morte puniendum esse, hodie exolevit: nec timendum mortis suppli-

supplicium, nisi per excessum torturæ animam tortus efflarit. Addit, Neapoli constitutum esse, ut iniquus tortor biennali carcere pœnam luat cum pu-

blicatione tertiæ partis bonorum. V. Zanger. tract. de quæstion & tortur. Tholosan. l. 48. Syntagm. c. 12. n. 25.

REGVLA VII.

Quidquid in Sacris Deo rebus, & Episcopis iniuste agitur pro sacrilegio reputatur, quia Sacra sunt, & à quoquam violari non debent. Steph. 1. ep. 2. tom. 1. Concil.

I. Idem & pluribus Bonifacius Papa in c. Nulli 12. q. 2. Nulli liceat ignorare, omne, quod Domino consecratur, siue fuerit homo, siue animal, siue ager, vel quicquid semel fuerit consecratum, sanctum sanctorum Domino erit, & ad jus pertinebit Sacerdotum. Propter quod inexcusabilis erit, qui à domino, & Ecclesiâ, cui competunt, aufert, vastat, invadit, vel eripit; & usque ad emendationem, Ecclesiâ que satisiactorem ut sacrilegus iudicetur, & si emendare noluerit, excommunicetur. Idem in sequentibus ingeminatur: unde communis Interpretum, & Summarum capitur definitio Sacrilegium rei sacræ violationem esse. S. Thom. 2. 2. q. 99. art. 1. Angel. Armill. Rosell. Silvest. Bonac. Navarr. c. 17. n. 95. & alii.

Res Deo sacrata hîc illa tantum censetur, quæ per publicam consecrationem, vel deputationem Deo addicitur, nec cuiusquam pia promissio, aut votum sufficit. Suar. 1. de Rel. tract. 3. l. 3. c. 2. Less. c. 45. dub. 2.

II. Sacrilegium communi DD. usu in tres species dividitur rei, loci, & per-

sonæ. c. Sicut. c. Quisquis. 17. q. 4. inque singulis iterum diversi gradus repertiuntur, ut cum aliis benè explicat Sily. in V. Sacrilegium. Etenim rem ipsam considerando primo loco occurrunt Sacramenta, inter quæ eminet Eucharistia. Secundò vala consecrata ad suscipiendum Sacramenta, imagines, & reliquæ Sanctorum: tertio pertinentia ad ornatum Ecclesiæ, & Ministrorum ipsius. Qui bona temporalia in sustentationem ministrorum deputata connumerant, improprie loquuntur. Locus, siue Ecclesia, siue Oratorium, aliudve sit cultui divino consecratum violatur quacunque illius læsione, diminutione, corruptione, transmutatione, cæde, tumultu, actibus profanis, & indecentibus: si in eo commercia, nundinæ, iudicia secularia, & consimilia exercentur: si reus inde prohibito modo extrahatur, aut furtum committatur. Personæ, cuiusmodi sunt clerici, religiosi, & moniales, violatione, percussione, foro laico, vectigalium exactione, fornicatione, aliisque luxuriosis actibus, de quibus. V. Filluc. tr. 30. c. 7.

C

Hinc

Hinc colliges, Pontificem in Reg. præfente non nisi duas Sacrilegii species expressè numerasse, & rei nomine locum sacrum comprehendere.

III. Non desunt pœnæ sacrilegis decretæ, seu spirituales, seu corporales: sed excommunicationem quod attinet, de quâ *c. Nulli, n. 1. allegatum* loquitur, non omnes ipso jure excommunicatos esse, qui Ecclesiarum bona furantur, aut dissipant, ex *c. Si quis citato* manifesta liquet. Monitio præmittenda est, quâ temerè spretâ excommunicationis sententia feratur. *Sily. V. Sacrilegium. Clarus. §. eod. Diaz. c. 81.* Illi verò ipso jure excommunicati censentur, de quibus *Conc. Trid. sess. 22. c. 11. de Reform.* Si quem clericorum, vel laicorum, quacumque is dignitate, etiam Imperiali, vel regali præfulgeat in tantum malorum omnium radix cupiditas occupaverit, ut alicujus Ecclesiæ, seu cujusvis sæcularis, sive regularis beneficii, montium pietatis aliorumque piorum locorum jurisdictiones, bona, census, ac jura etiam feudalia, & emphyteutica, fructus, emolumenta, seu quascumque obventiones, quæ in ministrorum, & pauperum necessitates converti debent, per se, vel alios vi, vel timore incusso, seu quacumque arte, aut quocumque quæsito colore in proprios usus convertere, illosque usurpare præsumperit; seu impedire, ne ab aliis, ad quos pertinent, percipiantur, is

anathemati tamdiu *subiaceat*, quamdiu jurisdictiones, bona, res, jura, fructus, & redditus, quos occupaverat, vel qui ad eum quocumque modo etiam ex donatione suppositæ pervenerunt, Ecclesiæ, ejusque administratori, sive beneficiato integrè restituerit, ac deinde à Rom. Pontifice absolutionem obtinuerit. Quòd si ejusdem Ecclesiæ patronus fuerit, etiam jure patronatus ultra prædictas pœnas, eo ipso privatus existat. Clericus verò, qui nefandæ fraudis & usurpationis hujusmodi Fabricator, seu consentiens fuerit, eisdem pœnis subjaceat; nec non quibuscumque beneficiis *privatus sit*, & ad quoscumque alia beneficia inhabilis *efficiatur*, & à suorum ordinum executione etiam post integram satisfactionem, & absolutionem sui ordinarii arbitrio *suspendatur*. Ita *Conc. Trid.* in quo tamen non contineri pœnas absque iudicis definitione aut declaratione incurrendas verba *subiaceat efficiatur, suspendatur* satis indicant secundum ea, quæ diximus in *Summâ Jur. Can. V. Navarr. c. 23. n. 67. Azor Tomo 1. l. 5. c. 8. q. 2. & 3. Comitol. l. 6. q. 24. n. 11. & seq.*

Quomodo arbitrariâ pœnâ castigetur secundum leges sacrilegii crimen per varios casus discurrendo ostendit *Menoch. de arbitrar. iudic. casu 389.* De pœna pecuniaria quomodo non sit inconveniens etiam iudici Ecclesiastico *S. Thom. probat 2. 2. q. 99. art. 4.*

REGVLA VIII.

Qui ex timore facit præceptum, aliter, quàm debet, facit, & ideò iam non facit. S. Aug. l. de verâ, & fals. pœn. c. 4.

I. Timor duplex est, servilis, & filialis: hoc culpam fugimus, illo pœnam. S. Th. 2. 2. q. 19. art. 1. S. Bern. De bono benè vivendi c. 4. Casian. Coll. 11. c. 9. & 10. Ad meritum & salutem, servilistimor ut prosit, ingenui speciem ex fine accipiat, necesse est, aliàs cum charitate non consistet, juxta eundem art. 6. in c. Qui ergò ex timore facit præceptum, ita ut timor motivum principale sit, ab intentione legislatoris deviat, relinquendo charitatem, & tenendo servilitatem: nec facit voluntatem patris, sed iram declinat ultoris. Sic autem præcepta qui facit, procul dubio in vitium facit; ac per hoc in animo non facit. Mavult enim omninò non facere, si secundùm ea, quæ cupit, & meruit, permittatur impunè: ac per hoc in ipsâ voluntate est reus, ubi ipse, qui præcipit, videt Deus. S. August. l. 3. contra duas Epistol. Pelagianor. c. 4. Vsq. in 1. 2. disp. 27. c. 1. Navarr. in c. Inter verba 11. q. 3. concl. 7. Laym. l. 1. tract. 2. c. 6. num. 9. Delrio lect. Sacra. 30.

Hinc colligas licet, non de civilium, sed cœlestium præceptorum observatione Regulam loqui. In illis enim quocunq; motivo opereris, externi actus præstatio acceptatur, & satisfecisse creditur, cujus occulta intentio ignoratur. Deus autem, qui corda, & renes scrutatur, sinceram & perfectam obedientiam exigit: quiq; in eo deficit, aliter præceptum, quàm debeat, facit.

II. Sed illud sibi quid indicare censes, *Qui ex timore facit, præceptum, non facit?* Annon qui dixit Luc. 18. v. 12. Jejunio his in Sabbato, decimas donum, quæ possideo, abstinuit à ciborum superfluitate, & exhaust decimas solvendi debitum. Quis enim exigere iterum ausit? Duo igitur in quolibet opere consideremus oportet, literam, seu corticem, qui videtur; valorem & pretium illius, quod latet. Facit utique quoad literam, quicumq; facit, ut videamus effectum; non facit, quia absque debita intentione facit. Intentio enim humanarum actionum moderatrix est; ab illa valor & meritum, decus, & commendatio. Intentionem tolle orationi, fabella est; jejunio, simulatio; elemosynæ, hypocrisis. Ipsa est, quæ nos Deo commendat, & sanctis; ipsa actiones nostras dirigit, & perficit. Quid tu Pharisæum jejunantem, & decimas auferentem laudas? Hypocritæ sunt Pharisæi, non esse boni, sed videri cupiunt. Omnia opera faciunt, ut videantur ab hominibus: ideò in hac vita recipiunt mercedem suam. Aurea intentionis regula deest, cujus tactu, quæ agimus, nitorem, & venustatem acquirunt. Nobis igitur, qui non spiritum servitutis in timore sed adoptionis filiorum Dei accepimus, toto pectore connitendum est, ut misso foras timore perfecta filiorum charitate servimus Deo. Per hoc enim laudem habebimus apud Deum. 1. Cor. 9. Obedientia autem,

C 2 quæ

quæ de suo aliquid habet, nulla est.
c. Sciendum. 8. q. 1.

III. Adde, quod etiam secundum sæculi leges facta malè contra Iuris præscriptum pro non factis reputantur. *l. Non dubium. C. de leg.* Quæ lege fieri prohibentur, si fuerint facta, non solum inutilia, sed pro infectis etiam habeantur, licet legislator specialiter non dixerit, inutile esse debere, quod factum est. Quamvis enim re ipsa, quod factum est, infectum fieri nequeat. *Reg. Verum est. 31. in tit.* fictione juris tamen multa pro infectis habentur, nimirum quoad effectum juris, quemadmodum notat *Bartol. in l. cit. Non dubium. Gloss. in Clement. 1. de immuni. Eccles. vers. pro infectis. Barb. Axiom. 93. n. 19.* At, in quibus, fictio non concipitur de re impossibili. Respondet *Philip. Decius in Reg. Verum est.* fictionem non dari super eo, quod est impossibile in genere suo, ut quod filius sit major suo patre, vel quod furiosus consentiat, sed super eo, quod est impossibile in aliquo casu particulari; & tatis est, quod possibile sit in suo genere. Vnde fingitur subinde, quod ille, qui mortuus est, vivat. *l. fin. tit. de vacat. mun.* Et licet impossibile sit mortuum vivere, sufficit quòd in genere suo possibile sit, quod homo similis viveret, ut latius declarat *Bartol. in l. Si is, qui pro empt. tit. de usucap. V. Barbof. Axiom. 97.*

IV. Ex prædictis à contrario summi posse argumentum *Glossa* monet, ut

sicuti meritum non consequitur, què non volens bonum facit; ita qui omnino invitus offendit, non fiat culpæ reus. *arg. l. qui cum maior. §. Si libertus. tit. de bonis libert.* Sic ignoscendum illi, qui ab alio impetitus retorfit crimen. Voluit enim se uscisci provocatus, & *l. 4. tit. ad l. Aquil.* Si quis occiderit servum sibi insidiantem, securus est, quia adversus periculum naturalis ratio permittit se defendere: nec quisquam punitur, qui maluit resistere, quàm fugere. Leges enim non fugam imperant, sed defensionem permittunt; nec tantum protegere, sed etiam propulsare licet vim tam laicis, quàm Sacrorum ministris cum moderatione inculpatæ tutelæ *Bellet. Disquis. cleric. p. 1. tit. de discipl. cleric.* Imò *Panorm. in c. Clerici. de vitâ & honest. Clericor. §. Clericor. n. 2.* dicit, si clericus celebrans invadatur, nec aliter evitare necem queat, dimittere celebrationem posse, & defendendo se occidere aggressorem, & incontinenti ad altare reverti, ceptumque officium perficere. Quod merito limitaveris *primò*, si necessitas postulet Missæ officium peragi. *Secundò*, si scandalum ab sit. *Tertiò* si in actu homicidii tanta moderatio adhibita est, ut animus sufficiat sibi ad devotionem tam divino mysterio sufficientem. *V. Vgolin. de potest. Episc. c. 29. §. 2. V. Secundò non. Card. Tusch. Tom. 8. l. 1. V. Conclus. 213. Riccium in decis. Cur. Neapol. decisione 16. n. 10. Barbof. Axiom. 228.*

REGVLA IX.

Defeat peccator offendens in uno factus omnium reus.

S. Greg. in Reg.

IERgone peccantium fors una, par culpa, & pœna? Septies cadit hic, ille septuagies septies, reus hic, reus ille, an uterque pariter? Quorundam peccata, quasi arena, quæ est in littore maris; multiplicata sunt, nonne magis rei, quàm ille, qui semel fraudavit de pretio egri, & mentitus est? Multi fures, non homicidæ, multi homicidæ, non tamen adulteri. Quo igitur jure, modoque omnium reus censetur, qui in uno tantùm offendit? Variant hîc ingenia, & responsa. *Auctor libri de verâ & falsâ pœnit. c. 14.* Offendens, inquit, in uno fit omnium reus, quia omnis virtus patitur detrimentum ab uno vitio. Nam si quis cadat in avaritiam, destruit largitatem, & castitatem simul minoravit. Amore enim pecuniæ aut violaret castitatem, aut minùs amaret. Eiusdem alia interpretatio est, omnium reum fieri, quia omnia peccata dimissa quodammodo per ingratitude reddenunt, & imputantur. Propius accedit *Dionys. & Richardus 1. de Incarn. Verbi. part. 1. c. 14.* reum fieri omnium, quia non minùs omnia merita amittit, quàm si totam legem violasset, secundùm illud *Ezech. 18. v. 24.* omnes justitiæ ejus non recordabuntur. Aliorum expositio est, ideò omnium peccatorum dici reum, qui in uno delinquit, quia uno

peccato omnes virtutes acquisitas lædit, destruendo illarum statum per habitum vitiosum, qui illarum operationes impedit. Non procul ab his *Glossæ* recedit, & ad scopum magis accedit, quam propterea Scholastici sequuntur, peccatorem unicâ transgressione præceptorum omnium fieri reum, quia eandem pœnam damni incurrit, puta, gratiæ charitatis & virtutum infusarum privationem, adeoque cœlestis gloriæ, perinde ac si omnia præcepta violasset. Displicet nihilominus *Cornelio*, eò quod Apostoli mentem non attingat, qui errorem Pharisæorum extirpare nititur, existimantium, qui unum alterumve præceptum transgreditur, non offendere Deum, sed si totam legem, aut majorem illius partem contemnat. Sensus igitur est. Adeò non est amicus Dei, qui unum aliquod præceptum non servat, ut aliorum omnium reus fiat, quasi illa violasset. Bonum namque ex integrâ causâ consistit; mala ex singulis defectibus. At quo modo, inquis, dicitur reus omnium, cum non nisi in uno offenderit? Audi:

II. Vox omnium, non copulativè, sed copulativè intelligenda est. Nam præcepta omnia legem quandam totalem constituunt, puta, Decalogum. Unde sequitur, unius præcepti violationem,

C. 3.

totam

totam legis complexionem, quæ ex singulis integratur, lædere, contemnendo Dei legislatoris maiestatem. Omnia proinde violat, non singula, quatenus omnia totum aliquod faciunt. Nimirum enallage est, totius universalis pro toto integrali. *Omnium*, id est, totius legis, quod totum necessario destruitur uniuscujusque præcepti particularis transgressione. Neque enim adulter V. gr. dici potest implese Decalogum, quamvis alia præcepta non violarit. Sic in Musica totam harmoniam corrumpit, qui unius vocis proportionem tollit, & maculare vestem dicitur, qui aliquam ipsius partem inficit. Non admodum dispari mo-

do *S. Aug. ep. 29.* omnium esse reum dicit, qui in uno offendit, quia contra charitatem, ex qua tota lex pendet, delinquit. Reus fit omnium, faciendo contra eam, à quâ pendent omnia. Charitas enim quasi forma, vitam illis, & subsistendi robur communicat, quemadmodum cum *S. Thom. in 1. 2. ad q. 65. art. 4.* Theologi docent.

Ex dictis sequitur, bene moneri à *S. Gregorio* peccatorem, ut debeat statum suum. Quamvis enim servatis reliquis in uno tantum offendat, lugendi causam habet, utpote reus omnium, quoad pœnam, & damna inde promanantia.

REGVLA V.

Non potest esse pastoris excusatio, si lupus oves comedit, & pastor nescit. S. Greg. in Reg.

I. **Q**uod Homerus poëta de regibus dixit, Pastores esse populorum, id de præpositis Ecclesiarum Prophetæ & Apostoli asseverant. *Ezech. c. 34. v. 2. & seq. Act. 20. v. 28.* & alibi. Ad id enim à Deo eliguntur, & præficiuntur, ut fidelium animas quali oves pascant *Ioan. 21. v. 17. Conc. Trid. S. 6. de reform. c. 1. Bellarm. l. 3. de Pontif. cap. 15. Barb. de potest. Episc. part. 1. tit. 1. c. 2. n. 9.* Eleganter *S. August. serm. de ovib.* Quod præpositi sumus, inter Pastores deputamur, si boni sumus: quod autem Christiani sumus, & nos vobiscum oves sumus. Quocirca sibi & universa gregi attendant, necesse est, meminerintque quod *Avilam* doctrinâ & vitæ

sanctimonia præstantem virum dixisse ferunt, tot tantaque pastorum obligationes esse, ut qui absque obligatione pastorali vel tertiam illarum partem re ipsa impleteret, sanctis connumerari possit, qui tamen uno tantum omisso gehennæ reus fiat. Nec veritus est *S. Chrysostomus* scribere in Act. Apost. non multos Episcopos salvari, eò quod difficillimum sit tot animarum sibi commissarum bonam rationem reddere. Porro sacri pastoris decem obligationes, seu officia ex *c. 34. Ezech.* Interpretes numerant, quorum *primum* sit pascere oves, *Secundum*, ut accumbant, efficere. *Tertium* infirmum consolidare. *Quartum*, ægrotum sanare. *Quintum*, contractum alligare.

alligare. *Sextum*, abjectum & erraticum reducere. *Septimum*, quod perire, quærere. *Octavum*, leniter eis imperare. *Nonum* pascere in iudicio. *Decimum*, pingue, & forte custodire. Quæ omnia tribus comprehendere possunt, videlicet notitia ovium, custodia earum, & cura alimenti. His si non vigilet Pastor, inane nomen & pedum gerit, gregem sibi commissam lupis rapacibus dilaniandum relinquit; adeoque coram summo Pastore Christo inexcusabilis est. Quamvis enim *S. Gregorius* oratio solius vigilantia mentionem faciat, alias excludere partes non intendit, sed eam, quæ potissima censetur, & alias omnes in se continet, nominasse contentus fuit.

II. Summo igitur studio, indefessa cura segnitiam excutiat Pastor, vigilet super gregem sibi à Deo concreditum. Continuo sonet in auribus illius Domini vox *Apo. 3. v. 2.* Esto vigilans, & confirma cætera. In mente habe, qualiter acceperis, & serva. Si non vigilaveris, veniam ad te, sicut fur, & nescies qua hora veniam. Vitæ mortalium, *Plinio teste*, vigilia est, vita Pastorum vigilia, vita Episcoporum vigilia. Hujus vigiliæ symbolum delphinus laudatur, qui etiam quando dormit, movetur. Tunc enim ex summa aqua in profundum descendit, ejuſque impulsu excitatur. Ejuſdem typus est leo, apertis oculis dormire consuevit, quæ ob causam foribus templorum apponi solet. Vigilare oportet Pastores, ait *S. Bern. in sentent.* propter tria, disciplinam puta, custodiam, & preces. Propter disciplinam, ne

gregis commissus propria molestia deficiat. Propter custodiam, ne hostili seducatur calliditate. Preces, ne in tentationibus vincatur à pusillanimitate. In disciplina rigor iustitiæ, in custodia spiritus consilii, in prece affectus compassionis est. Igitur vigilans esto, ô Pastor, ô custos. Secus, ad te veniam, & de manibus tuis, quas commisi oves, requiram. Pudenda excusatio est, *Non vidi, ignoravi.* Non potest esse Pastoris excusatio, si lupus oves comedit, & Pastor nescit.

III. Ut cultum pecoris tui noveris, expedit descriptos habere omnes sibi subditos secundum nomina, statum, & conditionem singulorum: quæ nomenclatura vel per domos, vel per familias, vel per vicos, aut officia singulorum, aliove commodiore modo fieri potest; ut eatenus nascentium morientium, & aliunde venientium notitiam habeat, unde simul constat, quantum auctus, aut diminutus ovium numerus sit. Multitudinem obstare dices cum *Christiano I. Archiepiscopo Moguntino*, qui militiæ, quàm Ecclesiæ addictior erat, rogatusque ab Episcopo quodam Lombardiæ, num omnium sibi commissorum nomina nosset, respondit, tot penè in Episcopatu meo, quot in tota Lombardia homines sunt, quomodo omnes illos nossem? Sed inanem excusationem pastoralis officii necessitas arguit. Bonus Pastor proprias oves uocat nominatim, & educit eas, *Ioan. 10.* Pro magno numero Episcopo conceduntur Vicarii, officiales, & Curiones, cum quibus
folli

sollicitudinem, & curas partiatur. Archidiaconus Episcopi oculus vocatur. *c. 1. de off. Arch. præ reliquis nimirum, quos ead. vigilandi obligatio tenet.*

Eodem pertinet, & iungitur Curionibus, scribere nomina baptizatorum, & eorum, qui ex baptismo suscipiunt: similiter confirmatorum, & ipsis assistentium: illorum quoque, qui matrimonio se coniungunt, quod absque parochi presentia fieri non debet juxta *Decretum Conc. Tr. sess. 24. c. 1. de reform.* In Quadragesima & tempore Paschali quo ad Confessionem peccatorum faciendam singuli obligantur, annotandi erunt, qui præcepto Ecclesie non satisfecerint. Personis hoc modo cognitis, ingenia, mores, & officia singulorum investiganda erunt. Tum simul manifesta fient peccata publica, consuetudines, & occasiones peccandi, earumque quoad fieri potest, eliminandæ: quæ radices altius egerunt, ut absque majore malo tolli non posse videantur, juxta *S. Greg. monitum relatum in c. Denique dist. 4* patienter tolerandæ sunt.

De improbis, inobedientibus, discoloris, & suspectis major cura sit, ne illorum attactu sani corrumpantur. Ad totius gregis infectionem unica ovis sufficit. Honorandi & fovendi, qui in Ecclesie præceptis observandis solliciti sunt, in audiendis concionibus, sacra Confessione & Eucharistia crebrius usurpandâ ferventes. Nec corporum; omittenda curatio, infirmis & pauperibus exhibenda charitas; quod quique indigentior majori subsidio confirmandus est.

III. Quos imiteris, ex recenti ævo

habes *S. Carolus, Archiep. Mediol. & Robertum Cardinalem Bellarm.* de quo *Fulgattus l. 4. Vita c. 1.* Postquam è suggestu generatim vitia perstrinxerat, ad singularia descendens cepit inquirere, quid in tota provincia, & civitate validum, quid ægrum esset, ut si qua in publicis moribus labarent, corrigeret, sanaretque. Dein cognito alicubi ægrotare mores, tantum illa medicamenta præparare, quæ paterna ejus pietas duceret ex ratione opportuniora. Plurimus fuit in extirpandis iis, quæ vitiorum perenne plantarium erant, consuetudinem alex, ludique chartacei, clanculariè & probrose exerciti mira industria sustulit: Nec destitit in clero quæ mâ è inoleverant, in pristinum vigorem reducere, & debitum honorem, ac reverentiam sacris conciliare.

Plura his & majora *S. Carolus* præstitit, quæ longum foret enarrare; utile verò in ipsius Vita à diversis exarata perlegere, illud vigilantiam ejus præcipue commendat. Vnumquemque Parochum illorum nomina jusit adferre, qui tempore Pasch. peccata Sacerdoti confessi non erant, aut sacrae communionis participes facti non essent. præterea, qui gradu cognationis propinquiore, quàm fas est, matrimonio conjuncti forent, ut eorum omnium salutis prospiceret: nomina item, statum, & conditionem omnium, qui clericalis ordinis in eadem parœcia essent. Clericos omnes ordinis, quo initiati erant, & beneficiorum, quæ obtinebant, legitima testimonia in Synodo jusit adferre. Providit ne quis clericorum in publicis diversoriis Mediolani

holani commoraretur. Denique nihil eorum omisit, quæ à vigilantissimo Pastore Sacri Canones, decreta, vel etiam monita requirunt, adeoque omnibus Ecclesiæ præpositis, quod imitentur, absolutissimum exemplar præstitit.

IV. Lupus, qui ovibus insidietur, non tantum satanas est, cui S. Scriptura testimonium perhibet, quod circumceat, quærens quem devoret, sed etiam ipsius ministri, Pharisei, & hæretici, quorum sermo ut cancer serpit in perditionem animarum; qui oves sunt habitu, actu vulpes, crudelitate lupi: in vestimentis ovium veniunt ad nudandas oves, & spoliandos arietes. Præter-

ea inertes prælati, qui S. Bernardo teste *serm. 77. in Cant.* peccatorum pretia exigunt, & peccantibus debitam sollicitudinem non impendunt, qui plus invigilant evacuandis marsupis, quam extirpandis vitiis, quemadmodum idem sanctus loquitur. Illi denique qui exemplo suo, & perversis moribus alios à via veritatis & virtutis in ævia rapiunt, tantò nocentiores, quantò verbis potentiora facta sunt. Contra hos omnes bonus Pastor vigilantiam, & industriam suam acuet, ne prædâ in faucibus lupi per oscitantiam suam relicta, coram Summo Pastore Christo fiat inexcusabilis. V. S. *August. l. de Pastoribus c. 10.*

REGVLA XI.

Indignum est, & ab Ecclesiæ Romana consuetudine alienum, ut pro spiritualibus facere quis homagium compellatur.

Lucius 3.

I. Consonat huic Regulæ c. *Ex diligenti de Simon.* ubi *Alexander 3.* clericum ab homagio, quod propter beneficium Ecclesiasticum Archidiacono Cantuariensi præstiterat, absolvit ided, quod ejusmodi juramenta divinis & humanis legibus adversentur. Etenim res spiritualis cum per se, & ex natura sua commensurari non possit pretio temporali, omne pactum & juramentum respuit, quo te promittas, temporale aliquid præstaturum pro beneficio, vel aliâ quacunque re spirituali. Ita cum multis à se citatis *Barbos. ad cita. c. Ex diligenti.*

Sed obstare videtur modus loquendi, quo Pontifex utitur. *Indignum est, & ab Ecclesiæ Romana consuetudine alienum.* Nam si periculum Simoniam metuens avertere volebat, facile illi erat dicere, indignum, & à rerum sacrarum conditione alienum esse, pro spiritualibus homagium exigere. Cur Ecclesiæ Romanæ consuetudo allegatur, num aliarum alia consuetudo fuit, & quomodo esse contra legem naturalem, & divinam potuit? Propter hæc non de quolibet, sed certi generis homagio loqui crediderim, quod nimirum apud sæculares Vasallos in usu est, qui fidem

D d ini

dominis suis obstringunt ad obsequia quædam pro temporali feudo præstanda, quoties opus fuerit. Simili modo ad juramentum, vel homagium ministros Ecclesiæ compellere, ut temporali aliquo commodo beneficium sibi collatum quadantenus compensent, procul dubio indignum ordine sacro, rebusque spiritualibus est. Fidem vero suam obligare Episcopo nullus prohibetur. Nam ut *Silvest.* ait juramentum fidelitatis dignitati potius, quam personæ præstatur.

II. Quod, ut alia præteream, ex *6. Gravem, de excess. prælat.* cognoscimus, ubi Pontifex Archidiaconum *Ambianensem*, qui contra fidem datam, Epif-

copum negarat, dominum suum esse, deponi jubet, beneficiis in alium transferatis.

NOTA vocem *Homagii* in præd. cap. amplâ significatione usurpari pro qualibet fidei & subjectionis promissione: quod non considerantes aliqui ad probandum homagii usum in Ecclesiasticis personis applicarunt. Nam vocis illius admodum varia usurpatio est, ut *Legistarum Etymologiæ* tradunt, nec semper juramentum indicat. *V. Gloss. in Clem. Pastoralis, de sens. & re iud. Covar. in c. Quamvis pactum. §. 1. n. 1. & 2. speculat. de feudo. Suar. l. 1. de iuram. c. 13. n. 24. Tholos. l. 6. Syntagm. c. 15. Layman l. 4. tit. 3. c. 2. n. 3.*

